

Ιερὸν πῦρ ἄσβεστον. Ὁ ἀριθμὸς ἦτο ἰκανὸς ὡστε ἀλληλοδιαδόχως ἀνελάμβανον τὰ καθήκοντά των. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἐξελέγοντο ὑπὸ τῶν βασιλέων βραδύτερον δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ποντίφικος. Οἱ γονεῖς δὲν ἐτόλμων ν' ἀρνηθῶσι τὴν προσφορὰν τῶν θυγατέρων των εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς θεοῦ πλην ἐπὶ τριῶν περιπτώσεων. α') Ἐὰν ἄλλη ἀδελφὴ ὑπηρετήσεν ὡς Ἑστίας, β') ἐὰν οἱ γονεῖς δὲν εἶχον περισσότερα τῶν 3 τέκνων, καὶ γ') ἐὰν ὁ πατὴρ κατεῖχε τὸ ἀξίωμα ἀρχιερέως.

Ἡ ἐλεγχομένη Ἑστίας παρθένος ἔπρεπε νὰ ὑπηρετήσῃ 30 ἔτη, ἐξελέγετο δὲ ἀπὸ τοῦ ἕκτου μέχρι τοῦ δεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ διορισμοῦ των. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ὑπηρεσίας των ἦσαν ἐλεύθεραι νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμου κοινωνίαν. Ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὅμως συνειθισμένοι εἰς αὐτὸν τὸν βίον, σπανίως συνέβαινε νὰ ὑπανδρευθῆ τις αὐτῶν, οὗτω δὲ ἐξηκολούθουν οὖσαι Ἑστιάδες δι' ὅλου τοῦ βίου των. Αἱ Ἑστιάδες ἀπῆλθον ἐν Ῥώμῃ μεγίστων τιμῶν. Ὅπότεν λ.γ. ἐξήρχοντο, προεπορεύετο ῥαβδούχος, ὅταν δὲ συνήντων αὐτὰς Δήμαρχοι ἢ Ὑπατοὶ ἔκλινον τὰς κεφαλὰς ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ ἐκ τῆς θελήσεώς των ἐξήρτατο ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των προσπίπτοντος καταδίκου. Ἑστίας παρθένος κατεῖχε τὴν ἰδίαν θέσιν ἢν καὶ ὁ Φλαμίς Διάλιος, ἦτο Ἱερεὺς στεφανηφόρος τοῦ Διός· τὸ προσηγορικὸν τοῦτο ὄνομα Flamen ἔλαβεν αὐτὸς τε καὶ ἄλλων τινῶν Θεῶν οἱ ἱερεῖς ὡς ἐκ τοῦ filum τῆς ἐξ ἐρίου ταινίας, ἣν εἶχε περὶ τὸν πῖλόν του, ἀντὶ τοῦ στεφανηφόρος εὐρίσκειται καὶ φλαμέντας πρὸς τοῖς ῥωμαϊζουσιν Ἑλλησιν. Ἦτο δὲ ἐν τιμῇ μεγάλη ὁ flamen Dialis, ἐλαμβάνετο μόνον ἐκ τῶν πατρικίων καὶ εἶχε πολλὰ προνόμια, ἐκάθητο ἐπὶ ἀγκυλόποδος ἐλεφαντίνου δίφρου, ἐφόρει περιπόρφυρον τῆβεννον, ἠκολουθεῖτο ὑπὸ ῥαβδούχου, ἀλλὰ καὶ εἰς πολλοὺς δυσάρεστους περιορισμοὺς ὑπέκειτο. Δὲν ἐπέβαινεν ἵππου δὲν ἐσυγχωρεῖτο νὰ φορῇ δακτύλιον ἔχοντα τιμίον λίθον, δὲν ὠρικίζετο, δὲν ἔμενε τὴν νύκτα ἐξω τῆς πόλεως Ῥώμης. Δὲν διεζευγνύετο τὴν γυναῖκά του, καὶ ἂν αὐτὴ ἀπέθνησκεν, ὄφειλε νὰ καταθέσῃ καὶ αὐτὸς τὴν ἱερατείαν του.

Αἱ προσευχαὶ τῶν Ἑστιάδων εἶχον ἰδιαιτέραν δύναμιν· διαθήκαι καὶ σπουδαῖα ἔγγραφα συχνάκις ἐνεπιστεύοντο αὐταῖς. Ἐὰν ἀμελεία τῆς ἱερείας, ἐσβέννυτό ποτε τὸ πῦρ, ἡ ἀμελεία αὐτὴ ἐπληρωθεῖτο διὰ θυσιαῶν, ἡ δὲ θρυαλλίς ἀνήπτετο οὐχὶ ἐκ κοινοῦ φωτός, ἀλλ' ἐκ μόνης τῆς προστριβῆς δύο ξύλων ὑπὸ τοῦ Ποντίφικος ἢ ὑπὸ φακοῦ ἐκτεθειμένου εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ Ἥλιου, ἡ δὲ ἱερεία ἔφραεν αὐτὸ ἐντός λευκοσιδήρου πορφυροχόρου εἰς τὸν ναόν. Ἐὰν ἡ Ἑστία ἤθετε τοὺς ὄρκους τῆς, μόνον ὁ θάνατος τὴν ἐξιλέωνεν· ἐφύετο ζῶσα εἰς ὑπάγιον θό-

λον πλησίον τῆς «Κολλίνης Πύλης» ἐδένετο ἰσχυρῶς διὰ δερματίνων λωρίων, καὶ κεκαλυμμένη οὕτως ὥστε οὐδὲ ἡ φωνὴ αὐτῆς ἠκούετο. Ἐν τῇ καταστάσει αὐτῇ ἐφέρετο ὡς ἐν κηδεῖα συνοδευομένη ὑπὸ φίλων καὶ συγγενῶν, ἐν τῷ μέσῳ μυστηριώδους σιωπῆς τῶν παρεστώτων. Κατὰ τὴν ἀφίξιν τῆς ἐν τῷ ὠρισμένῳ τόπῳ τῆς ταφῆς, ἐλύετο τῶν δεσμῶν. Ὁ μέγας Ποντίφιξ ἀπήγγελλε μυστηριώδη προσευχὴν, εἶτα ὠδήγουν αὐτὴν εἰς τὴν κλίμακα τὴν ἀγούσαν εἰς τὸν τάφον, ὁ δὲ ἴδιος κατεβίβαζεν αὐτὴν καὶ ἀνύψωνε τὴν κλίμακα. Διαρκούσης τῆς πράξεως ταύτης, ὁ Ποντίφιξ καὶ οἱ ἄλλοι ἱερεῖς ἔσφραζον τὰ πρόσωπά των πρὸς τὸν τύμβον· ἡ Ἑστίας εὐλισκεν ἐκεῖ κλινητήριον, λύχνον, ὀλίγον ἄρτον, οἶνον, καὶ ἔλαιον. Ὁ τύμβος ἐκλείετο καὶ ἐκαλύπτετο διὰ χώματος ἰσοπεδούμενος μὲ τὸ ἐπιλοιπὸν τῆς ἐπιφανείας. Λυπηρὸν τῶνόντι εἰς τοιαῦτα πεπολιτισμένα ἔθνη νὰ ἦτον εἰσηγμένη τοιαύτη εἰδωλολατρεία, ἐνῶ οὔτε θεοὺς εἶχον, οὔτε ἔχην ἱστορικῆς αὐτῶν ὑπάρξεως.

ΣΟΦΙΑ ΣΧΛΙΕΜΑΝΝ.

Ὁ κ. Henri de Parville ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῶν συζητήσεων» ἀξιοσπουδάστον διατριβὴν «Περὶ γάμου», ἣς μετάφρασιν μετακίδομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἑστίας. Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ

Ἄς μοι συγχωρήσωσιν οἱ θιασῶται τῆς ἀγαμίας, ἀλλὰ καθήκον μου νομιζῶ νὰ μὴ ἀποκρύψω πλέον ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν, ὅτι ἡ ἀπογραφικὴ κηρύσσεται ὑπὲρ τοῦ γάμου! Ἐκ τῶν ἀκριβεστάτων καὶ ἐπιμελεστάτων παρατηρήσεων ἱατροῦ τινος (Dr Bertillon) προέκυψαν πλείστου λόγου ἄξια ἐξαγόμενα καὶ περιεργότατα, ἅτινα δυσκόλως θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποπτεύσῃ. Ὁφέλιμον δὲ νομιζόντες νὰ ὑποβάλωμεν τὰς πληροφορίες ταύτας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἐχόντων συμφέρον, τουτέστι τῶν ἀγάμων νέων, τῶν νεαρῶν χηρῶν, τῶν γηραιῶν χηρῶν κλπ., περιττὸν κρίνομεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι πᾶς τις μαθὼν τὰς πληροφορίες ταύτας θὰ αἰσθανθῆ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ τὰς ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν πλησίον του, μὴ δυνάμενος ἀποχωρῶντως νὰ συμβασθῆ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, προκειμένου λόγου περὶ τοιοῦτου πλείστου λόγου ἀξίου ζητήματος.

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος γάλλος ἱατρὸς ἐπενόησε νὰ παραβάλῃ τὰ κατὰ τὸν γάμον οὐχὶ ἀπλῶς κατὰ ὁμάδας ὡς ἐγίνετο μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ καὶ καθ' ὁμάδας καὶ κατὰ τὰς ὁμολόγους ἡλικίας. Ἄλλως τὰ ἐξαγόμενα, ὡς εὐκόλως δύναται πᾶς τις νὰ ἐννοήσῃ, οὐδὲν λέγουσι· διότι εἶνε φανερόν ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἡ ἡλικία εἶνε τὸ πᾶν. Λογικῶς σκεπτόμενός τις δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῆς συγκρίσεως τοὺς ἀγάμους καὶ τοὺς χήρους τοὺς οὐδὲν δι-

καίωμα γάμου πλέον ἔχοντας. Τούναντιον δὲ εἶνε τις ἐν τῇ ἀληθείᾳ, ἐὰν παραβάλῃ τοὺς χήρους, τοὺς ἀγάμους, τοὺς διεζευγμένους κατὰ τὰς αὐτὰς περιόδους τοῦ βίου. Τῆς ἀρχῆς ταύτης δεχθεῖσης πρὸς ταξινόμησιν, τὰ πράγματα λαλοῦσιν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ μετὰ πειστικωτάτης εὐφραδείας.

Ὁ κ. Βερτιγιὼν ἔλαβε πρῶτον ὡς παράδειγμα τὰς Κάτω Χώρας, διότι ἐκεῖ δύναται τις εὐκολώτερον ἢ ἀλλαγῆναι νὰ ἐξετάσῃ τὰς τρεῖς πολιτικὰς ἐπιγάμους καταστάσεις, τὴν τῶν ἀγάμων δῆλον ὅτι, τὴν τῶν χηρευόντων καὶ τὴν τῶν διεζευγμένων. Ἴδου καὶ οἱ ἀριθμοί.

Ἀπὸ 22-24 ἐτῶν οἱ νέοι νυμφεύονται κατ' ἔτος 46 τοῖς 1000. Οἱ χηρευόντες κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην εὐθὺς νυμφεύονται τάχιστα ἐκ δευτέρου 213 τοῖς 1000, τουτέστι πενταπλάσιοι. Κατὰ δὲ τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν ὁ γάμος εἶνε ἐπιζήτητος τουτέστι μετὰ τῶν 25 καὶ 35 ἐτῶν, οἱ εἰς δεῦτερον γάμον ἐρχόμενοι νέοι εἶνε 110 τοῖς 1000. Καὶ οἱ χῆροι; οὐχὶ 110 τοῖς 1000, ἀλλὰ 327 καὶ 356 τοῖς 1000 κατ' ἔτος.

Κατὰ τὰς ἐπομένους ἡλικίας ἢ πρὸς τὸν γάμον ὁρμὴ παρεκκλίνει μὲν, ἀλλὰ πάντοτε ἄνευ τινὸς ἐξαίρεσως οἱ χηρευόντες ῥέπουσι πρὸς τὸν γάμον μετὰ τετραπλασίας ὁρμῆς ἢ οἱ θυήλικες αὐτῶν ἄγαμοι.

Περὶ δὲ τῶν διεζευγμένων θὰ ἠδυνάμεθα βεβαίως νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ γάμος τοῖς ἔγεινε μάθημα, διότι κατὰ τὸ ἀρχαῖον λόγιον δις ἐξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ. Καὶ ὅμως συμβαίνει ὅλως τούναντιον, διότι ἀπὸ τῶν 30 ἐτῶν μέχρι τῶν 35 ἢ πρὸς τὸν γάμον ῥοπή εἶνε κατὰ τὸ ἦμισυ ὑπερτέρα τῆς τῶν νέων, ἦτοι 186 κατὰ 112, καὶ ἐξακολουθεῖ αὐξανόμενη τάχιστα μέχρι τῶν 45 ἐτῶν, ὅτε αὕτη εἶνε ἐξαπλασία τῆς τῶν ἀγάμων καὶ ὑπερτέρα καὶ αὐτῆς τῆς τῶν ἐν χηρείᾳ! Μετὰ δὲ ταῦτα ἐλαττοῦται ἀλλ' οὐδὲ ὅλως ὅμως παύουσα οὔσα ὑπερτέρα τῆς τῶν ἐτέρων δύο.

Εἶνε ἀρκούντως φανερόν τὸ πρᾶγμα; Μάλιστα, ἀλλ' ὅμως θὰ εὐρεθῇ τις βεβαίως νὰ εἴπῃ ὅτι πρόκειται περὶ τῶν Κάτω Χωρῶν. Μεταβῶμεν λοιπὸν εἰς Ἑλβετίαν. Ἀλλ' οἱ ἐν χηρείᾳ Ἑλβετοὶ ῥέπουσιν εἰς τὸν γάμον πολὺ μᾶλλον τῶν Ὁλλανδῶν, νυμφευόμενοι τετράκις πλέον τῶν τῆς αὐτῆς ἡλικίας ἀγάμων νέων. Ἀπὸ δὲ τοῦ 45 ἔτους καὶ πέρα οἱ γάμοι τῶν διεζευγμένων ὑπερβαίνουν πολὺ καὶ τοὺς τῶν ἐν χηρείᾳ. Προδηλότατα λοιπὸν οἱ κακολογοῦντες τὸν γάμον ἔχουσιν ἄδικον, τὸν κατασκευοφαντοῦσιν. . . . Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ἐλθωμεν ἤδη καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. Ἀλλ' ὁμολογητέον ὅτι ἡ διαφορά εἶνε μὲν μικροτέρα, ἀλλ' οὐχ ἥττον ὑπάρχει. Ἐν ταῖς Κάτω Χωραῖς, φέρ' εἰπεῖν, αἱ ἀπὸ 18 ἐτῶν μέχρι 20 ὑπανδρευόμεναι νεάνιδες εἶνε 22 ταῖς 1000, αἱ

δὲ χῆραι τῆς αὐτῆς ἡλικίας εἶνε 44. Ἀπὸ δὲ 25 μέχρι 49, ἧτις εἶνε ἡ μᾶλλον ῥέπουσα εἰς τὸν γάμον ἡλικία ἔχομεν 115 παρθένους καὶ 157 χήρας. Αἱ δὲ διεζευγμέναι νυμφεύονται ὀλιγώτερον τῶν παρθένων ἕως τῆς ἡλικίας 30 μέχρι 55 ἐτῶν. Ἐπειτα δὲ λησμονοῦσαι βεβαίως τὸ παρελθόν, αἴφνης ἀναφάνονται ὑπερβαίνουσαι καὶ τὰς χήρας κατὰ τὴν εἰς τὸν γάμον ῥοπήν καὶ αὐτὰς τὰς παρθένους δύο φορές καὶ ἡμίσειαν.

Δικαίως δὲ παρατηρεῖ ὁ ἰατρός Βερτιγιὼν ὅτι ἐπὶ μικρῶν μόνον ἀριθμῶν δύναται νὰ συμπεράνη ἦτοι ἐπὶ 40 μέχρι 50 γάμων καθ' ἡλικίαν, οὐ ἔνεκα καὶ τὸ ἐξαγόμενον καθίσταται πως ὀλιγώτερον κανονικόν. Ἀλλ' ἐπικυροῦται ὅμως ὑπὸ τῶν ἐξαγομένων τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ γινομένων παρατηρήσεων.

Καὶ ἡ γυνὴ δὲ ὡς ὁ ἀνὴρ τείνει πάντοτε εἰς τὸ νὰ συνάψῃ νέαν συζυγίαν· ἀλλ' ἡ τάσις αὕτη ἐκδηλοῦται ἀσθενέστερον παρά ταῖς χήραις ἢ παρὰ τοῖς χήροις τῆς αὐτῆς ἡλικίας καὶ περὶ τούτου αἱ ἀπογραφικαὶ σημειώσεις λέγουσιν ἡμῖν πικρὰν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἡμεῖς ὅμως ἐξ εὐλαβείας, ἐννοεῖται, δὲν κοινολογοῦμεν τὰς ἀδικρίτους ταύτας λεπτομερείας. Αἱ διεζευγμέναι μετὰ πολλῆς περισκεφείας καὶ ἀφ' οὗ προβῶσιν εἰς τὴν ἡλικίαν, τότε μόνον ἀποφασίζουσι περὶ νέου γάμου· φαίνεται δὲ βεβαίον ὅτι ὁ ἀνὴρ ἔχει μείζον θράσος καὶ ἀποφασίζει, ἐν ᾧ ἡ γυνὴ δισταρίζει ἐτι.¹

Ἀλλὰ πρέπει ὅμως νὰ σημειώσωμεν δύο ἐξαίρεσεις ὡς πρὸς τὴν τάσιν τῶν γυναικῶν εἰς νέον γάμον. Ἐν Βερολίῳ μὲν αἱ χῆραι ὑπερβαῖσαι τὸ τριακοστὸν ἔτος δὲν ὑπαδρεύονται ὀλιγώτερον τῶν παρθένων, ἐν δὲ Γαλλίᾳ κατὰ τι ὀλιγώτερον. Δὲν πρόκειται δ' ἐνταῦθα περὶ τῶν νεαρῶν χηρῶν, αἵτινες οὐδαμοῦ ὑποφέρουσι τὴν χηρείαν.

Αἱ αὐταὶ δὲ ἀναλογίαι τῶν ἐν χηρείᾳ ἀνδρῶν καὶ τῶν ἀγάμων προκύπτουσιν ἐν πάσαις ταῖς χώραις τῆς Εὐρώπης, δὲν ἔχουσι δὲ τὸ μονοπώλιον τοῦτο μόναι ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Ἑλβετία. Ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Παρισίοις, ἐν Βερολίῳ, ἐν Βελγίῳ ἰδίᾳ, αἱ διαφοραὶ μετὰ τῶν

1. Παραθέτομεν ἀριθμούς τινας πρὸς ἀπόδειξιν τούτου. Ἐπὶ 1000 ζευγῶν τελοῦνται ἐν Γαλλίᾳ κατ' ἔτος 40 νέοι γάμοι καὶ διαλύονται 33 μέχρι 34. Ἐπὶ 1000 διαλυομένων γάμων 992,4 μὲν διαλύονται ἀπὸ τοῦ θανάτου, 76 δὲ ὑπὸ διαζεύξεως. Ἐν δὲ Γερμανίᾳ καὶ Σαξωνίᾳ γίνονται διαζεύξεις δικαστικαὶ πενταπλάσιαι τῶν ἐν Γαλλίᾳ. Ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ 1000 αἰτήσεων διαζεύξεως ἀπὸ τοῦ 1861 μέχρι τοῦ 1868 προήλθον παρὰ μὲν τοῦ ἀνδρὸς 105,5 παρὰ δὲ τῆς γυναίκας 894,5. Ὁ ἀριθμὸς τῶν διαζεύξεων πανταχοῦ προβαίνει ἡμερᾶς αὐξανόμενος. Ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τοῦ 1845 ἐπὶ 10000 ζευγῶν ὑπῆρχον μόνον 1,54 αἰτήσεις, μετὰ 20 δὲ ἔτη ὑπῆρχον πλέον ἢ διπλάσιαι τουτέστι 3,40. Ἡ αὕτη πρόδος ὑπάρχει καὶ ἐν Βαυαρίᾳ, Βελγίῳ καὶ Ὁλλανδίᾳ.

ἐν χηρεία καὶ τῶν ἀγάμων εἶν' ἔτι μᾶλλον εὐ-
διακρίτοι. Πᾶς δὲ ὁ συνάψας γάμον, τείνει προ-
δηλότατα εἰς τὸ νὰ συνάψῃ νέον «Παράξενον
πράγμα» θάναφωνήσωσιν οἱ θιασῶται τοῦ ἀγά-
μου βίου, ἔστω! ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἀκριβῶς οὕ-
τως ἔχει.

Ὡς βλέπομεν λοιπὸν ὁ ἱατρὸς Βερτιγιῶν ἐ-
ποίησεν ἀληθῆ ἀνακάλυψιν. Ἡ ἀπογραφικὴ, ἄλ-
λως πως γινομένης χρήσεως αὐτῆς, οὐδὲν ἄλλως
εἶχε ποτε ἀγάγει τοὺς μεταχειριζομένους αὐτὴν
εἰς τοσοῦτον γενικὰ ἐξαγόμενα. Ὅταν δὲν συνά-
πτῃ τις τὰς τρεῖς κοινωνικὰς καταστάσεις του-
τέστι τοὺς ἐγγάμους, τοὺς ἀγάμους, καὶ τοὺς
ἐν χηρεία, τότε αἱ διαφοραὶ δὲν εἶνε πλέον αἰ
αὐταί· ἢ πρὸς τὸν γάμον τάσις τῶν χήρων, τῶν
χηρῶν κλπ. δὲν ἀναφαίνεται μετὰ τῆς αὐτῆς
καθαρότητος. Εἶνε δὲ αὕτη παρὰ μὲν τοῖς ἀγά-
μοις 56. 07, παρὰ δὲ τοῖς χήροις 136 000, παρὰ
δὲ ταῖς χήραις 39 ἐν ᾧ παρὰ ταῖς νεάνισιν εἶνε
64 000. Ἀλλὰ τὰ ἐξαγόμενα ταῦτα εἶνε ἀπα-
τηλά, διότι τὸ πλεῖστον τῶν ὑπολογιζομένων
χηρῶν ὑπερέβησαν ἤδη τὸ 45 ἔτος τῆς ἡλικίας.
Μάτην αἱ γηραιαὶ αὐταὶ χῆραι συνάπτουσι γά-
μους πλειοτέρους τῶν ὁμηλικίων παρθένων, διότι
δὲν δύνανται προφανῶς νὰ φθάσωσι τὴν πρὸς
τὸν γάμον τάσιν τῶν νεανίδων τῶν ἐχουσῶν ἡ-
λικίαν 20 καὶ 25 ἐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ τοιαῦ-
ται χῆραι, εἶνε πολλαί, μόνη ἢ ἐπιρροὴ αὐτῶν
ἀναφαίνεται ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ, ἐὰν θελήσω-
μεν νὰ ὑπολογίσωμεν τὰς χήρας ἀπλῶς καὶ ὡς
ἔτυχε χωρὶς καὶ νὰ ποιήσωμεν διακρίσιν τῆς
διαφόρου αὐτῶν ἡλικίας. Αἱ αὐταὶ παρατηρή-
σεις ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν ὑπολογισμῶν τῶν
ἄλλων κοινωνικῶν καταστάσεων. Ὅθεν ἢ καθ'
ἡλικίαν κατάταξις ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Βερτιγιῶν συνι-
στωμένη εἶνε τι οὐσιῶδες καὶ διὰ τοῦ μέσου τού-
του καὶ μόνου διευκρινεῖται ὁ περὶ τῆς εἰς γά-
μον τάσεως νόμος.

Καὶ ὁ νόμος οὗτος εἶνε σαφέστατος. Ἐπανα-
λάβωμεν δὲ αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγάμους: «Ὁ ἀ-
παξ λαβὼν πείραν τοῦ γάμου, ἐὰν δυνηθῇ θὰ
λάβῃ τοιαύτην καὶ ἐκ δευτέρου.»

Τούτου δοθέντος προδῶμεν ἔτι δανειζόμενοι
παρὰ τῆς ἀπογραφικῆς ἐπιχειρήματα ἀποδει-
κνύοντα ἀναντιρρήτως ὅτι οἱ ἀγάμοι ἔχουσιν ἄ-
δικον... μένοντες ἀγάμοι. Ἀλλὰ πρὸ τούτου
εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ γάμου ἐν γένει. Ἐν
Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Βελγίῳ οἱ ἄνδρες νυμφεύον-
ται τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἡλικίας 25 μέχρι 35 ἐ-
τῶν, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ ὀλίγω ταχύτερον ἀπὸ
20-30. Οἱ ἐν Παρισίοις γάμοι ἔχουσι τι τὸ ἰ-
διάζον, ὅτι δῆλα δὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων εἶνε
λίαν περιωρισμένος ἴσα ἴσα κατὰ τὴν ἐποχὴν
καθ' ἣν οἱ γάμοι γίνονται συχνότεροι ἐν Γαλλίᾳ,
τουτέστι ἀπὸ τῆς ἡλικίας 20 μέχρι 25 ἐτῶν.
Αὐξάνει δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων βαθμηδὸν σὺν
τῇ ἡλικίᾳ καὶ μόνον πέρα τοῦ 40 παρὰ τοῖς

ἀνδράσι καὶ τοῦ 25 παρὰ ταῖς γυναῖξι ἢ πρὸς
τὸν γάμον τάσις φθάνουσα εἰς τὸ ἀνώτατον αὐ-
τῆς σημεῖον γίνεται ἴση καὶ ὑπερβαίνει τὴν τῆς
Γαλλίας ἀπάσης.

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας τῶν συ-
ζύγων ἐπαισθητῆ λίαν κατὰ τὴν νεότητα προ-
βαίνει ἐλαττωμένη καὶ τέλος ἐξαφανίζεται. Κα-
ταφαίνεται δὲ παρὰ τοῖς ὀπωσοῦν προβεβηκόσι
τὴν ἡλικίαν ἢ τάσις αὕτη τοῦ νὰ ζητῶσι νὰ ἀ-
ναπληρῶσι τρόπον τινὰ τὰ πολλὰ αὐτῶν ἔτη
λαμβάνοντες σύζυγον ὀλιγωτέρων ἐτῶν ἢτοι νεώ-
τερον τὴν ἡλικίαν. Οὕτω, φέρ' εἰπεῖν, ἡ ὑπερ-
τριακοντούτις γυνὴ θὰ λάβῃ ἄνδρα νεώτερόν της,
ὁ δ' ἐξηκοντούτης θὰ λάβῃ γυναῖκα τεσσαρακον-
τούτιδα. Τοῦ ἀνδρὸς ὄντος 23 μέχρι 25 ἐτῶν,
ἢ γυνὴ θὰ εἶνε κατὰ 7 ἔτη νεώτερα. Κατὰ δὲ
τὴν ἐπομένην περίοδον ἡ διαφορὰ εἶνε 2 μόνον
ἐτῶν, καὶ κατόπιν ἐπέρχεται σχεδὸν ἰσότης ἐν
τῇ ἡλικίᾳ τῶν νέων τῶν λαμβανόντων γυναῖκας
30 μέχρι 35 ἐτῶν. Ἐκείθεν δὲ μέχρι τοῦ τεσ-
σαρακοστοῦ ἔτους ἢ τῆς γυναικὸς ἡλικία ὑπε-
ρέχει τῆς τοῦ ἀνδρὸς κατὰ 2 ἔτη μέχρι 4, ἔ-
πειτα δὲ κατὰ 7 μέχρι 8.

Αἱ γυναῖκες αἱ λαμβάνουσαι ἄνδρας τεσσαρα-
κοντούτις ἢ πεντηκοντούτις, μόλις εἶνε 31 ἐ-
τῶν τουτέστι κατὰ 12 ἔτη νεώτεροι τοῦ ἀνδρὸς.
Ἄλλ' ἐὰν ὁ ἀνὴρ ὑπερέβῃ τὰ 60, αἱ γυναῖκες
εἶνε κατὰ 20 ἔτη νεώτεροι αὐτοῦ. Ἐν κεφαλαίῳ
δὲ ὅσῳ ὁ ἀνὴρ εἶνε μᾶλλον προβεβηκὸς τὴν ἡλι-
κίαν, τοσοῦτω ἢ γυνὴ εἶνε ἀναλόγως νεώτερα.
Τοῦτο δὲ εἶνε καταφανέστερον ἐν Γαλλίᾳ ἢ ἐν
Ἀγγλίᾳ.

Περὶ δὲ τῆς γονιμότητος ὁ Σάδλερ ἐποίησε
παρατηρήσεις τινὰς πλείστου λόγου ἀξίας ἐν τῇ
μελέτῃ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ζευγῶν. Κατ'
αὐτὸν ὁ μέσος ὅρος τῆς γονιμότητος 4.1 τέκνων
καθ' ἕκαστον γάμον εἶνε 5.11 ἐὰν ὁ ἀνὴρ ὑπε-
ρέβῃ τὰ 26 ἔτη, ἔπειτα δὲ ἐλαττοῦται εἰς
4.43 ἐὰν ὁ ἀνὴρ εἶνε 26 μέχρι 36 ἐτῶν καὶ τέ-
λος 2.84 μετὰ τὸ τριακιστὸν ἔτος. Τὸ αὐτὸ
δὲ καὶ περὶ τῆς γυναικὸς, ἢτοι 5.13 μὲν ἐὰν ἢ
γυνὴ ἔρχεται εἰς γάμον πρὸ τῶν 26 ἐτῶν, 5
δὲ ἀπὸ 26 μέχρι 36 καὶ 2.89 μετὰ τὸ 36. Ἡ
δὲ νεώτερα τῶν 16 ἐτῶν παράγει κατὰ γάμον
μόνον 4.4 τέκνα καὶ ἡ θνησιμότης τῶν τέκνων
αὐτῆς εἶνε 28 0/0. Ἀπὸ 16 δὲ ἐτῶν μέχρι 20
ὑπολογίζονται 463 τέκνα καὶ 20 θάνατοι, ἀπὸ
20 δὲ μέχρι 24, τέκνα 5.21 καὶ 18.8 θάνατοι.

Ἐν Γαλλίᾳ ἕκαστος γάμος ἰδίᾳ λαμβανό-
μενος παρέχει 3 μόνον γεννήσεις καὶ κατὰ
τὸ 20 ἔτι ἔτος ἢ ἀναλογία ἐλαττοῦται εἰς
1.92. Τὰς λεπτομερείας δὲ ταύτας ἐνθυμού-
μενοι δυνάμεθα εὐκόλως νὰ δεῖξωμεν ὅτι ὁ γά-
μος εἶνε ἀσφάλεια κατὰ τοῦ θανάτου, κατὰ
τῶν ἀσθενειῶν, κατὰ τοῦ ἐγκλήματος, κατὰ τῆς
αὐτοκτονίας κλπ. Τὰ δὲ πρᾶγματα εἶνε τοσοῦτον
ψηλαφητά, ὥστε δικαίως δύναται τις νὰ θαυ-

μάζῃ ὅτι ὑπάρχουσιν ἔτι ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωποι ἄγαμοι.

Ὁ κ. Βερτιγιὼν λέγει: «Ὁ ἄγαμος εἰκοσιπεντούτης ὄν ὑπόκειται εἰς τὸν θάνατον ὅσον ἐ 45 ἐτῶν ἔγγαμος» ὁ ἐν χρεῖα 25 μέχρι 30 ἐτῶν ἔχει τὴν αὐτὴν θνησιμότητα τοῦ 55 μέχρι 60 ἐτῶν ἔγγαμου», ὅ ἐστι μεθερμηνηυόμενον: «ἡ μὲν ἀγαμία γηράσκει τὸν ἄνθρωπον κατὰ 20 ἔτη, ἡ δὲ χρεῖα ἔτι μᾶλλον.»

Ἴδου δὲ ἀριθμοὶ τινες ἀναφερόμενοι εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπὶ 1000 ἀνδρῶν ἡλικίας 40 μέχρι 45 ἐτῶν μετροῦνται θάνατοι οὐχὶ πλείονες τῶν 40 ἔγγαμων, ἀλλὰ τοῦλάχιστον 16 ἀγάμων καὶ 19 ἐν χρεῖα διατελούντων. Ἐν Παρισίοις ὑπολογίζονται 15.7 θάνατοι ἔγγαμων, 27 ἀγάμων καὶ 32 ἐν χρεῖα. Τῶν ἐχόντων ἡλικίαν 30 μέχρι 45 ἐτῶν ἡ θνησιμότης ὑπολογίζεται ἐν Γαλλίᾳ ὡς ἑξῆς: ἔγγαμοι μὲν 100, ἄγαμοι δὲ 169, ἐν χρεῖα δὲ 281. Ἀπὸ δὲ τῆς ἡλικίας 35 ἐτῶν μέχρι 40 ἀποθνήσκουσιν ἄγαμοι μὲν 175, ἐν χρεῖα δὲ 283. Ἀπὸ 40 δὲ μέχρι 45, ἄγαμοι μὲν 174, ἐν χρεῖα δὲ 198, ἀπὸ 45 δὲ μέχρι 50, ἄγαμοι 170 καὶ ἐν χρεῖα 194. Ἀλλὰ καὶ ὁ προῶρος γινόμενος γάμος καθίσταται αἰτιος κινδύνου. Τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐχόντων ἡλικίαν κατωτέραν τῶν 20 ἐτῶν ἡ θνησιμότης εἶνε παρὰ μὲν τοῖς ἀγάμοις 14 παρὰ δὲ τοῖς ἔγγαμοις 100. Τὰ ἐξαγόμενα δὲ ταῦτα ἐπιβεβαιοῦνται ἐκ τῶν ἀπογραφικῶν ἐρευνῶν τῶν γενομένων ἐν Βελγίῳ καὶ Ὀλλανδίᾳ.

Αἱ αὐταὶ παρατηρήσεις ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὴν γυναῖκα. Κατὰ τὴν ἡλικίαν 40 μέχρι 45 ἐτῶν, 100 θάνατοι γυναικῶν ἔγγαμων ἰσοδυναμοῦσι πρὸς 131 νεανίδων. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ γάμος ὁ γινόμενος πρὸ τοῦ 25 ἔτους ἀποβαίνει αἰτία θνησιμότητος· οἷον ἐν Γαλλίᾳ ἐν ᾧ ἡ θνησιμότης τῶν νεανίδων ἡλικίας 20 μέχρι 25 ἐτῶν εἶνε 102, ἡ τῶν ἔγγαμων γυναικῶν τῆς αὐτῆς ἡλικίας εἶνε 149· ἐν δὲ τῷ Βελγίῳ εἶνε 157 ἐν δὲ τῇ Ὀλλανδίᾳ 173. Ἡ δὲ θνησιμότης αὕτη διαρκεῖ ἐν ταῖς Κάτω Χώραις μέχρι τοῦ 40 ἔτους.

Τῶν νεανίδων τῶν ἐγρουσῶν ἡλικίαν 15 μέχρι 20 ἐτῶν ἡ θνησιμότης εἶνε 100, τῶν δὲ ἔγγαμων γυναικῶν τῆς αὐτῆς ἡλικίας εἶνε 158 ἐν τε τῇ Γαλλίᾳ καὶ τῷ Βελγίῳ, ἐν δὲ τῇ Ὀλλανδίᾳ 208.

Ἡ χρεῖα εἶνε ἐπιβλαβεστέρα εἰς τὸν ἄνδρα ἢ εἰς τὴν γυναῖκα, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Βελγίῳ γενομένων παρατηρήσεων. Ἡ χρεῖα διπλασιάζει ἢ καὶ τριπλασιάζει τὴν πιθανότητα τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός, καὶ ὁ κίνδυνος οὗτος διαρκεῖ ἐν Βελγίῳ καὶ Γαλλίᾳ μέχρι τοῦ 40 ἔτους. Εἶνε δὲ ἡ πιθανότης αὕτη μείζων ὅση νεώτερος εἶνε ὁ ἐν χρεῖα. Ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου εἶνε τριπλοῦς καὶ τετραπλοῦς εἰς τοὺς χηρεύσαντας πρὸ τοῦ 25 ἔτους.

Ἡ δύναμις τοῦ γάμου εἶνε ἐπαισθητὴ καὶ ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν καὶ ὑπὸ ὑγιεινὴν. Τῆς εἰς τὸ ἔγκλημα τάσεως τῶν ἀγάμων ὑπολογιζομένης εἰς 100, ἡ τῶν ἔγγαμων εἶνε μόνον 49.25 προκειμένου λόγου περὶ προσβολῆς κατ' ἀνθρώπων, καὶ 45.51 περὶ προσβολῆς κατ' ἰδιοκτησίας. Μάλιστα δὲ παρὰ ταῖς γυναῖξί καταφθίνεται ἡ εὐεργετικὴ αὕτη τοῦ γάμου δύναμις, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι εἰς 100 ἔγγαμους κατ' ἔτος κατηγοροῦμένους ἄνδρας ἀναλογοῦσιν 170 ἄγαμοι, ἐν ᾧ εἰς 100 ἔγγαμους γυναικας ἀναλογοῦσι 240 ἄγαμοι. Ὁ λόγος δὲ οὗτος ὄν ὁ κ. Βερτιγιὼν ὀνομάζει βαθμὸν τῆς διὰ τοῦ γάμου προφυλάξεως ἀπὸ τοῦ ἐγκλήματος εἶνε εἰς μὲν τοὺς ἄνδρας 1.7, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας 2.45. Ἡ δὲ χρεῖα ἐλλαττοῖ ἀπὸ 100 εἰς 67 τὴν κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας προσβολῆν, ἀλλ' ὅμως αὐξάνει ἐπαισθητῶς τὸ κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἔγκλημα ἰδίᾳ παρὰ ταῖς γυναῖξί. Κατὰ τὰς ἀπογραφικὰς λοιπὸν ἐρεῦνας αἱ χῆραι εἶνε τὰ μάλιστα ἐπιφοβοὶ, ἀλλὰ τοῦ κακοῦ ἡ αἰτία πρέπει νὰ ποδοθῇ εἰς τὴν ἀπομόνωσιν αὐτῶν, τὴν πτωχείαν, τὰς σχέσεις, τὰ κακὰ παραδείγματα κτλ. κτλ.

Ἀναντίρρητος δὲ εἶνε ἡ σωτηριώδης δύναμις τῆς ιδιότητος τοῦ νὰ εἶνε τις πατὴρ ἢ μήτηρ.

Καὶ κατὰ τῆς φρενοβλαβείας μεγίστην δύναμιν ἔχει ὁ γάμος, διότι κατορθοῖ νὰ ἐξελίξη τὸ ἦμισυ τοῦ κινδύνου. Κατὰ τὸν Παρχάπιον ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τοῦ κινδύνου τῆς φρενοβλαβείας ἐμφανίζεται μεταξύ τοῦ 30 καὶ 40 ἔτους τῆς ἡλικίας. Λοιπὸν ἐπὶ 10000 κατοίκων εὐρίσκονται 3.68 φρενοβλαβεῖς μεταξύ τῶν ἀγάμων καὶ 2.02 μεταξύ τῶν ἔγγαμων εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν, 3.1 δὲ μεταξύ τῶν ἐν χρεῖα.

Αἱ κυριώταται αἰτίαι τῆς αὐτοκτονίας τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν εἶνε ἡ ἀγαμία καὶ ἡ χρεῖα. Ἐκ τῶν δικαστικῶν ἀπογραφῶν γίνεται δῆλον ὅτι ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἀγάμων γίνονται κατ' ἔτος 273 αὐτοκτονίαι, ἐν χρεῖα δὲ διατελούντων 628, ἔγγαμων δὲ μόνον 246· διότι ἡ παρουσία τῶν τέκνων ὑποδιπλασιάζει τὴν τάσιν εἰς τὴν αὐτοκτονίαν παρὰ τε τοῖς ἔγγαμοις καὶ τοῖς ἐν χρεῖα, εἴτε ἄνδρες εἶνε εἴτε γυναῖκες. Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ γυναῖκες ὑποκείνται εἰς τὸ ἔγκλημα τοῦτο ὀλιγώτερον τῶν ἀνδρῶν.

Τέλος ἡ τοῦ ἔγγαμου βίου σωτηριώδης δύναμις ἀνευρίσκεται ἐνεργούσα κατὰ τῆς ἀσθενείας τῆς τὰ μάλιστα διαδεδομένης, κατὰ τῆς πνευμονικῆς φθίσεως. Κατὰ τοὺς γενομένους ὑπολογισμοὺς ἡ φθίσις κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν προσβάλλει δις πλείοτερον τοὺς ἐν χρεῖα ἢ πάντας τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Μάλιστα δὲ οἱ ἀπὸ 25 μέχρι 40 ἐτῶν ἄγαμοι δεινῶς καταδιώκονται ὑπὸ τῆς πνευμονικῆς φθίσεως.

Ἐν κεφαλαίῳ ἐκ τῶν προειρημένων ἐξάγεται ὅτι πᾶν ὅ τι δεινὸν δύναται τις νὰ φαντασθῇ, ἐν-

σκήπτει κατὰ τῶν ἀγάμων καὶ κατὰ τοιοῦτον βαθμῶν, ὥστε δικαιοῦται πᾶς τις νὰ εἶπῃ καθ' ἑαυτὸν ὅτι δι' οὐδένα ἄλλον λόγον ὑπάρχουσιν ἔτι ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι ἀγαμοὶ καὶ ἐν χρεῖα, ἢ μόνον πρὸς ἀπόδειξιν καὶ ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀνωτέρω καταδειχθέντων κινδύνων. Ὅπως δὴ ποτε ἡ ἀγαμία πρέπει ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις νὰ θεωρεῖται ἀπλῶς ὡς τυχαῖόν τι καὶ ἔκτακτον φαινόμενον, ὡς παράβασις ἀσυγχώρητος τοῦ κανόνος.

Ὁ γάμος λοιπὸν συντείνει εἰς τὴν μακροβιότητα τῶν ἀνθρώπων, ὡς εἶδομεν. Ἀλλὰ πῶς ἐξηγεῖται τοῦτο;

Τὸ πρᾶγμα εἶνε λίαν πολύπλοκον καὶ ἴσως θὰ ἐνομιζέτο ἄφρον ὁ ἐπιχειρήσων νὰ το δεῖξη. Ὁ κ. Βερτιγιῶν ζητῶν μέσον ἐξηγήσεως, κατέφυγεν εἰς τὴν ἐν τῷ γάμῳ ἐπιλογὴν, ἀλλὰ μετὰ τινα σκέψιν ἀπέριψε τὸ μέσον τοῦτο· διότι νὰ μὲν ἐκ πρώτης ὄψεως νομίζει τις ὅτι οἱ εἰς γάμου κοινωνίαν ἐρχόμενοι φαίνονται ὡς εὐνοηθέντες ὑπὸ τῆς τύχης, τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἰσχύος, καὶ τούτου ἕνεκα βεβαίως ἀντέχουσιν εἰς τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀσθενείας μᾶλλον τῶν ἄλλων. Ἀλλ' ὁ συλλογισμὸς οὗτος εἶνε ἀπατηλός· διότι οἱ ἰσχυρότεροι καὶ οἱ ὑγιέστεροι κατατάσσονται ἐν τῷ στρατῷ, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἀσθενέστεροι καὶ οἱ φιλάσθενοι μένοντες ἐν τῷ χωρίῳ συνάπτουσι γάμους. Ἀλλ' οὔτε οἱ πλουσιώτεροι νυμφεύονται ταχύτερον τῶν ἀπορωτέρων. Πλὴν δὲ τούτου μήπως οἱ ἐν χρεῖα οἵτινες ἔπρεπε νὰ εἶνε τὸ ἄμεσον προῖόν τῆς ἐπιλογῆς ταύτης, ἐὰν τοιαύτη τις ὑπῆρχε, μήπως, λέγομεν, οἱ ἐν χρεῖα δὲν ὑπόκεινται καὶ κατὰ μέγιστον βαθμῶν εἰς τὸν θάνατον, διὰ τῆς τάσεως αὐτῶν εἰς τὴν φρενοβλάβειαν, τὴν αὐτοκτονίαν κλπ. κλπ.;

Οὐχί. Προδηλότατα ἐὰν ὁ γάμος εἶνε πρόξενος τοσοῦτον ἐξαιρέτων ἀγαθῶν ὀφείλομεν νὰ ἀναζητήσωμεν αὐτὰ ἐν τῇ τάξει καὶ τῇ σωφροσύνῃ ἢ ἐπιβάλλει ὁ οἰκογενειακὸς βίος καὶ ἐν τῷ ἐξ αὐτοῦ γεννωμένῳ φυσικῷ ἐλέγχῳ μάλιστα δὲ πάντων ἐν ταῖς παντοδαύταις ἠθικαῖς σχέσεσι καὶ ὑποχρεώσεσιν αἵτινες ἐπιδρῶσι τοσοῦτον βελθῶς ἐπὶ τε τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐγεννήθη ἵνα ζῇ μόνος καὶ ἔρημος. Ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ τὰ ὠθεῖ εἰς τὸν ἀπὸ κοινοῦ βίον, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ συμφέροντα αὐτοῦ καὶ αἱ ἀνάγκαι. Ἐὰν δὲ συμβᾶν τι ἀπρόοπτον τὸν στερήσῃ τῆς συντρόφου του, ἐὰν ἀναγκασθῇ νὰ μεταβάλῃ μέσον καὶ ἕξεις, πάσχει καὶ τήκεται ὑπὸ λύπης. Ἡ μήπως ἡ ἕξις δὲν εἶνε δευτέρα φύσις; Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐν χρεῖα εἴτε ἄνδρες εἴτε γυναῖκες εἶνε ἄνθρωποι ἐγκαταλελειμμένοι καὶ ἀποπεπλανημένοι, οὐδὲν ἄλλο ζητοῦντες ἢ τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν εἰς τὴν κοινὴν ὁδόν. Ἐν πάσῃ δὲ περιστάσει τὸ ἠθικὸν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἡ θνησιμότης ἐπιτείνεται.

Πάντα δὲ ταῦτα συνέχονται· διότι οἱ ἐγγαμοὶ εἶνε ἀπηλλαγμένοι μυρίων κινδύνων καὶ ὑπερέχουσι κατὰ τε τὴν ἰσχὴν καὶ τὴν ὑγείαν. Δὲν ζῶσι πλέον χάριν ἑαυτῶν καὶ μόνων, ἀλλὰ χάριν τῶν οἰκείων καὶ χάριν τοῦ μέλλοντος. Ἡ ἐργασία αὐτῶν εἶνε ἰσρά, ἢ ὑπαρξίς των συνδεδεμένη πρὸς τὴν ὑπαρξίν τῆς οἰκογενείας, ἔχει τὴν ἀξίαν αὐτῆς καὶ προσέχει τις εἰς αὐτὴν καὶ ἀληθῶς δι' οἶον δῆποτέ τινα λόγον εἶνε διαρκής. Ὁ ἐν χρεῖα ἐνθυμεῖται τὸν τακτικὸν αὐτοῦ βίον καὶ τὸν ἐπιποθεῖ· καὶ ἐὰν μὲν ἀδυνατῇ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτόν, περιπλανᾶται ῥιψοκινδυνῶν καὶ ἡ θνησιμότης αὐτοῦ αὐξάνει. Ἐὰν δὲ τούναντίον ἐξαρτᾶται ἀφ' ἑαυτοῦ, σπεύδων συνάπτει δεῦτερον γάμον ὅστις τῷ ἀποδίδει τὸ θάρρος καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Οὕτω πως ἐξηγούνται ἐν γένει καὶ αἱ θλιβεραὶ συνέπειαι τοῦ τε ἀγάμου βίου καὶ τοῦ ἐν χρεῖα καὶ ἡ σπουδὴ τῶν τελευταίων τούτων πρὸς συναφὴν νέας συζυγίας, ἧς τὰ ἀγαθὰ ἠδυνήθησαν ἤδη νὰ ἐκτιμῆσασιν. Καὶ ὁ μὲν ἐν χρεῖα γινώσκει καὶ ὠφελεῖται ἐκ τῆς ἀποκτηθείσης πείρας, ὁ δὲ ἀγάμος ἀγνοῶν ἐπιμένει εἰς τὴν ἀγνοίαν του κινούμενος ὑπὸ δυσπιστίας, ὑπὸ ἀδρανεῖας ἢ οἴμοι! ὑπὸ φιλαυτίας. Τοιαύτη εἶνε ἀναμφιβόλως ἡ κυριωτάτη αἰτία τῶν ὑπὸ τῆς ἀπογραφικῆς ἀποκαλυπτομένων καὶ βεβαιουμένων γεγονότων.

Ὅπως δὴ ποτε αἱ αἰτίαι τῶν ποικίλων τούτων φαινομένων ἔχουσι φιλοσοφικὴν μόνον σημασίαν· τὰ πράγματα τούναντίον ἔχουσιν ἀναντιρρήτως ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν· ὅθεν δὲν δυνάμεθα ἀποχωρόντως νὰ τα καταστήσωμεν φανερά. Προκειμένου λόγου περὶ γάμου μειδιάμα ἀνατέλλει ἐπὶ τὰ χεῖλη τοῦ ἀκούοντος· ἀλλ' ὁ ἐμβριθῶς ὄμως σκεπτόμενος ὀφείλει νὰ μὴ λησμονῇ ὅτι ὑπὸ τὸ εἰδύλλιον κρύπτεται πρόβλημα ἐκ τῶν μεγίστων τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Ὁ γάμος μὴκύνει λίαν τὸν βίον καὶ τὰς δυνάμεις τῆς χώρας. Αὐξάνει τὰ πλούτη τοῦ ἔθνους, ἀνυψοῖ τὸ διανοητικὸν καὶ ἠθικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα καὶ περιστέλλει τὴν πρὸς τὸ κακοῦργεῖν τάσιν.

Τὸ συμπέρασμα προκύπτει ἀφ' ἑαυτοῦ. Τῶν ἔθνων τὰ μᾶλλον εὐτυχεύοντα εἶνε τὰ ἔχοντα πλείονας ἐγγάμους καὶ ὀλιγωτέρους ἀγάμους καὶ χηρούοντας.

Ἐπιμύθιον: Χῆροι, χῆραι, ἀγαμοὶ μεριμνᾶτε περὶ τῆς πατρίδος, μεριμνᾶτε περὶ ὑμῶν αὐτῶν καὶ . . . νυμφεύσθε!

**

Γινώμει καὶ σκέψεις ἠθικαὶ τοῦ δουκὸς

ΔΕ-ΛΑ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

[Μετάφρασις Γ. Ζωχοῦ.]

163.

* Ἀπειροὶ τρόποι τοῦ ζῆν, κατὰ τὰ φαινόμενα γελοῖοι, ἔχουσι κεκρυμμένους λόγους ὑπάρξεως, σοφωτάτους καὶ βασιμωτάτους.